

DOI: 10.7596/taksad.v8i1.1790

Citation: Demircioğlu, E., & Kantekin, S. (2019). Tarih Pedagoji Programı Öğrencilerinin Tarih Kavramına İlişkin İnançlarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(1), 332-346. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i1.1790

Tarih Pedagoji Programı Öğrencilerinin Tarih Kavramına İlişkin İnançlarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi*

Examination of History Pedagogy Programme Students' Beliefs about The Concept of History Through Metaphor Analysis

Ebru Demircioğlu¹, Samet Kantekin²

Abstract

The aim of this study is to examine and present the beliefs which about concept of history of through metaphor analysis to history teacher candidates who in the history pedagogy programme of students in Trabzon University at Fatih Education Faculty. The survey method was used in the study and the data were obtained through the metaphor survey. Via metaphors, the two things that are not alike by acting on the common characteristics, similar features tried to create with analogy. This research is based on a qualitative approach and the study was carried out with the students attending the history pedagogy program of Fatih Faculty of Education. A total of 74 teachers, 37 girls and 37 boys, participated in the survey. Since the entire universe intended to be reached, the study doesn't require a sample. The data were obtained through open-ended questionnaires. Prior to the study, participants who history teacher candidates were informed about what the metaphor and how the metaphor is produced is by giving examples from different fields. The questionnaire form is distributed to each of the teacher candidates and filling gaps produce metaphors coherent the expression which history is like". Because In the research the concept of "because" was by given participants want to present a reason for their generate metaphors about the concept of history. These data were evaluated according to the content analysis which is a qualitative data analysis approach. In this framework, metaphors were first read and then coded process was done. Then, conceptual categories were constitute from the obtained codes. In the light of the data obtained. In the light of the data obtained, produced 201 valid metaphors related to the concept of history by history teacher candidates. 8 main categories are produced from these metaphors. These are: "history which illuminates the future and guide", "history as unknown", "history as illuminating past", "accumulated, increasing history", "history as transmitter proud", "history as records everything", "history as researchers" and "subjective history". In the light of the data obtained it can be seen that participated in the study who history teacher candidates doesn't produce enough metaphor in spite of extract a four year history education. Whereas, it is seen that the history teacher candidates were mostly able to produce metaphors especially related to the future enlightenment of history and the extent of taking lessons from history. In contrast, it is understood that teacher candidates don't produce metaphors in relation to historical thinking skills, time, chronology, cause-result, empathy and critical thinking. In addition to this, it is also the result of this research that the candidates are unable to produce metaphors in relation to the scientific research aspects of history and the scientific research skills. In other words, it is seen that the history teacher candidates who participated in the research have looked at history from a traditional perspective.

Keywords: History education, History, Metaphor, History teacher candidate.

* Bu çalışma 25-28 Nisan 2018 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen 28. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Türkiye. E-mail: isiginkizi@yahoo.com.tr

² Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye. E-mail: sametkarakaralar@hotmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Tarih Pedagoji Programı'nda öğrenim görmekte olan tarih öğretmen adaylarının tarih kavramına ilişkin inançlarını metafor analizi yoluyla inceleyip ortaya koymaktır. Araştırmada survey yöntemi kullanılmış olup veriler metafor anketi yoluyla elde edilmiştir. Metaforlar yoluyla, birbirine benzemeyen iki şeyin ortak özelliklerinden hareket ederek, benzer özellikleri benzetmeyle ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma nitel bir anlayışla yürütülmüştür. Çalışma Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Tarih Pedagoji Programı'na devam eden öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan ankete 37 kız ve 37 erkek olmak üzere toplam 74 öğretmen adayı katılmıştır. Çalışmada veriler açık- uçlu bir metafor anketi yoluyla elde edilmiştir. Öğretmen adaylarına çalışma öncesinde metaforun ne olduğu ve nasıl benzetme yapıldığıyla ilgili farklı alanlardan örnekler verilmiş ve böylece kavramın ne olduğu ve nasıl üretildiğiyle ilgili bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Öğretmen adaylarından her birine anket formu dağıtılmış ve "Tarih gibidir. Çünkü" ifadesindeki boşlukları doldurarak metafor üretmeleri istenmiştir. Araştırmada "çünkü" kavramına da yer verilerek, katılımcıların tarih kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar için bir gerekçe sunmaları istenmiştir. Elde edilen bu veriler, nitel veri çözümleme yaklaşımı olan içerik analizine göre değerlendirilmiştir. Bu çerçevede öncelikle metaforlar okunmuş ve ardından kodlama işlemi yapılmıştır. Daha sonra elde edilen kodlardan kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin ışığında tarih öğretmen adayları tarafından tarih kavramına ilişkin 201 geçerli metafor üretildiği görülmektedir. Üretilen bu metaforlardan 8 ana kategori üretilmiştir. Bunlar: "geleceği aydınlatan ve rehber olan tarih", "bilinmez olarak tarih", "geçmiş aydınlatan olarak tarih", "biriken çoğalan tarih", "gurur verici olarak tarih", "her şeyi kaydeden tarih", "araştırmacı olarak tarih", ve "öznel tarih"tir. Elde edilen verilerin ışığı altında, çalışmaya katılan tarih öğretmen adaylarının dört yıllık bir tarih eğitimi almalarına karşın yeterli düzeyde metafor üretmedikleri görülürken, öğretmen adaylarının ağırlıklı olarak özellikle tarihin geleceği aydınlatması ve tarihten ders alınması boyutuyla ilgili metafor ürettikleri görülmektedir. Buna karşın, öğretmen adaylarının tarihsel düşünme becerileri, zaman, kronoloji, neden-sonuç, empati ve eleştirel düşünmeyle ilgili olarak metafor üretmedikleri anlaşılmaktadır. Bunun dışında tarihin bilimsel araştırma yönü ve öğrencilere kazandırabileceği bilimsel araştırma becerileriyle ilgili olarak da adayların metafor ortaya koyamadıkları bu araştırmada ortaya konan diğer bir sonuçtur. Başka bir deyişle araştırmaya katılan tarih öğretmen adaylarının tarihe geleneksel bakış açısıyla baktıkları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih eğitimi, Tarih, Metafor, Tarih öğretmen adayı.

Giriş

Sosyal bilimlerin temel disiplinlerinden bir tanesi olan tarih, insanlığın geçmişten bugüne kadar yaşadıklarını kanıtlara dayalı olarak araştırıp yorumlamaya çalışan bir bilim alanıdır (Demircioğlu, 2014). Tarih; bir milleti geçmişindeki gelenek ve göreneklerinden, sosyal, siyasi ve ekonomik durumlarından, kısacası geldiği yerden haberdar eder. Bunun yanında bu disiplin; eğitim kurumlarında okutulan, geçmişin tecrübesiyle geleceğe ışık tutan, insanlara yol gösterirken aynı zamanda ona geldiği yeri hatırlatan ve milli bilinci kazandıran bir ders olarak eğitim kurumlarında okutulmaktadır.

Günümüzde lise düzeyinde tarih öğretiminden sorumlu olan tarih öğretmenleri edebiyat ve eğitim fakülteleri mezunlarından seçilmektedir. Edebiyat fakültesi mezunlarının tarih öğretmenliğine hak kazanabilmeleri için pedagoji eğitimi almaları gerekmektedir. Öğretmen yetiştirme sürecinde önemli bir yol olan pedagojik formasyon kavramının anlamı, "kişilere alan bilgilerinin nasıl öğretilmesi eğitiminin verilmesi" şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Vural, 2014). Ülkemizde 2010-2011 eğitim öğretim yılından itibaren fen edebiyat fakültesi mezunlarına pedagojik formasyon olarak öğretmen olabilme hakkı tekrar tanınmıştır (Özoğlu, 2010).

Öğretmen eğitimi sürecinde niteliği etkileyen faktörlerden bir tanesi, öğretmen adaylarının, öğretmen eğitimi programlarına başlamadan önce beraberlerinde getirdikleri inançlar, tutumlar, beklentiler ve algılardır (Çulha Özbaş ve Aktekin, 2013). Bunların yanında öğretmen adaylarının aldıkları eğitim aşamasında öğretmenlik ve uzmanı olacakları alanla ilgili geliştirdikleri inanç ve tutumlar, adayların öğretmenlik performansını doğrudan etkilemektedir.

Öğretmen adaylarının inanç ve tutumları farklı araştırma türleriyle incelenebilmektedir. Bunlardan biri metaforlar yoluyla yapılan çalışmalardır. Metafor, Grekçe *metapherein* (aktarmak) kelimesinden türeyen meta (öte, arasında) ve *pherein* (taşımak, nakletmek, yüklemek) sözcüklerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Anlamı ise, bir yerden başka bir yere, öteye taşımak ve götürmek demektir (Akkaya ve Özdemir, 2013). “Metaforlar (benzetmeler, eğretilmeler, istiareler, mecazlar) olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biridir. Metaforlar, bireylerin kişisel tecrübelerine anlam vermeleri bakımından, aynı zamanda, ‘tecrübelerin dili’ olarak da tanımlanmaktadır” (Miller, 1987 aktaran Saban, 2004).

Metafor, düşüncelerimizi ifade edebilme yollarından biridir. Metaforun en önemli özelliği ise benzetme yolunu kullanarak, soyuttan somuta bilgileri transfer edebilmesidir. Böylece bireyler açıklayamadıkları durumları metaforlar aracılığı ile basite indirgeyerek açıklama yoluna giderler (Akkaya ve Özdemir, 2013). Metaforlar zihnimizde var olanı ortaya koyduğu gibi, onların şekillenmesine de yön verirler. Böylece bireylerin günlük hayatlarında kullandıkları bazı benzetme unsurlarını ve açıklayamadıkları durumları açıklamalarıyla birlikte zihinlerindeki durumun ortaya çıkarılmasında önemli rol oynarlar (Gömleksiz, Kan ve Öner, 2012). Metafor, kişinin kendi çevresini anlamlandırmasında etkili bir teknik (Arslan ve Bayrakçı, 2006) olarak bireyin çevresini ve hayatı açıklamaya çalıştığı araçtır (Cerit, 2008). Metaforlar, bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamasında ve açıklamasında etkin olarak kullanabileceği güçlü bir zihinsel araçtır (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006).

Ayrıca metaforlar; karşılaşılan ve bilinmeyen bir şey, bir nesne, bir olay, bir durum ya da bir duygu karşısında, beynimizin bilinemezliği ifade etme gücünden yararlanarak o şeyi, iyi bilinen başka şeylerin özelliklerinden yola çıkarak benzetme ve betimleyebilme gücünün oluşturduğu ifadelerdir. Bu ifadeler sözlü, yazılı, görsel ve hatta davranışsal olabilirler. Üretilen metaforlar bireyin zihninde o şeyin bilgisini anlayabilme, inşa edebilme, kategorize edebilme gibi süreçleri içerdiğinden anlamlı öğrenmelere büyük katkı sağlarlar. Birey bunları yaparken oluşturduğu metaforlara kişisel, ailesel, çevresel ve kültürel dokularını da işler. Tüm bu anlamları düşünüldüğünde; metafor, yapılandırmacı eğitim felsefesine de hizmet etmektedir denilebilir. Bunun yanında öğrencilerin kendi metaforlarını üretmeleri, öğrenme süreçlerindeki gelişmeleri anlamalarına ve biliş üstü becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur (Oğuz, 2005).

İnsanların belirli bir kavram hakkındaki algıları, o kavrama ne anlam yüklediğini göstermesi açısından önemlidir. Bu çerçevede eğitim kurumlarında öğrencilerin belirli alanlardaki kavramlara ne anlamlar yüklediklerinin metaforlar (mecaz) yoluyla araştırılması ve ortaya çıkarılmasında fayda vardır. Ülkemizde metaforlar yoluyla algı ve inançların tespitine yönelik olarak sosyal bilimlerin değişik disiplinlerinde özellikle 1980’lerden günümüze farklı çalışmalar yapılmasına karşın, tarih kavramıyla ilgili sınırlı sayıda çalışmaya rastlanılmıştır (Kılıç, 2010; Yalçınkaya, 2010; Er Tuna ve Mazman Budak 2013; Yalçınkaya, 2013; Mutluer, 2014; Candan ve Öztaş, 2017).

Tarih kavramı ile doğrudan ilişkili çalışmalara bakıldığında ilk olarak karşımıza Kılıç’ın (2010) çalışması çıkmaktadır. Kılıç, bu çalışmada ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde tarih konuları üzerinde oluşturdukları metaforları söylem analiz tekniği ile incelemiş ve sonuçta; “aydınlatma, bilgi, değer, içerik, kesinlik, kültür, simge, süreklilik, tarihi olaylar ve zaman” olmak üzere tarihle ilgili 10 farklı alt kategori oluşturmuştur. Ayrıca bu çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla metafor ürettikleri tespit edilmiştir. Bir diğer çalışmada Yalçınkaya (2010’dan aktaran: Mutluer, 2014), ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin tarih kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan, tarihin tecrübeler yığını olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Yine Yalçinkaya'nın (2013) bir diğer çalışması, sınıf öğretmeni adaylarının tarih kavramına ilişkin ürettikleri metaforları incelediği araştırmadır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere dayalı olarak tarihle ilgili oluşturulan 7 kategori şu şekildedir: "değişim ve süreklilik özelliği olan tarih", "bilgilendiren ve geçmişten ders almayı sağlayan tarih", "geçmiş olduğu gibi yansıtan/yansıtmak zorunda olan tarih", "karmaşık ve öğrenilmesi güç olan tarih", "gizemli yönleri olan tarih", "tekerrür eden tarih" ve "ilgi çekici/sevilen tarih".

Er Tuna ve Mazman Budak'ın (2013), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih kavramına ilişkin ürettikleri metaforların incelendiği çalışma sonucunda ortaya çıkan metaforlardan oluşturulan kategoriler şu şekildedir: "geleceği aydınlatan ve rehber olan tarih", "her şeyi kapsayan tarih", "değişen ve sürekli olan tarih", "her şeyi kaydeden tarih", "gerçekliği yansıtan tarih", "araştırmacı tarih", "nedensel olan tarih", "başı ve sonu olmayan engin tarih", "biriken ve çoğalan tarih", "öznel tarih" ve "tekrarı olmayan tarih". Benzer bir çalışmada Keçe (2014), sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının tarih derslerinde kullanılan kavramlara yönelik algılarının nasıl olduğunu ve bu algılarını hangi metaforları kullanarak açıkladıklarını incelerken aday öğretmenlere hazır kavramlar sunarak metaforlar üretmelerini istemiştir. Çalışma sonucunda; öğretmen adaylarının "demokrasi" ve "barış" kavramlarının gerektirdiği toplumsal yaşamın ütopyik bir hayal olduğuna ve böyle bir ortamın mümkün olmadığına inandıklarını; savaş kavramının salgın bir hastalık gibi olduğunu ve insanlığın kaybettiğini vurguladıklarını; devlet kavramını ise gerektiğinde cezalandıran, gerektiğinde seven bir baba gibi gördüklerini ve tarih öğretmen adaylarının daha yaratıcı olduklarını tespit etmiştir.

Edebiyat öğrencileriyle çalışma yürüten Mutluer (2014) ise, öğrencilerin tarih kavramına ilişkin ürettikleri metaforları incelemiş ve sonuçta tarih kavramına yönelik 9 ana kategori ortaya çıkarmıştır. Bu kategoriler şunlardır: "geçmişin bilgisi olarak tarih", "geleceğe doğru bizi yönlendiren araç olarak tarih", "tecrübeler yığını olarak tarih", "zamanla artan bilgi birikimi olarak tarih", "kayıt aracı olarak tarih", "insanın yaşamı olarak tarih", "merak olarak tarih", "tekrarlar yığını olarak tarih" ve "insanın kimliğine ulaşması olarak tarih". Bir diğer çalışma ise Candan ve Öztaş'ın (2017) çalışmasıdır. Bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin tarih kavramına ilişkin ürettikleri metaforları ortaya konulmuştur. Çalışmanın sonucuna göre ortaya çıkan kategoriler şu şekildedir: "çeşitlilik ifadesi olarak tarih", "zaman göstergesi olarak tarih", "yol gösterici olarak tarih", "bilgiye ulaşmayı sağlayıcı olarak tarih", "soyut kavram olarak tarih", "farkındalık yaratan duyguları ifade etmede tarih", "yansıtıcı olarak tarih", "bağ kurucu olarak tarih" ve "yaşam alanı ve kaynağı olarak tarih".

Tarih kavramıyla ilgili yukarıdaki çalışmalara ilaveten sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde öğrenci görüşlerini metaforlar yoluyla ortaya çıkarmayı hedefleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Saban, 2004; Çulha Özbaş ve Aktekin, 2013; Kılcan, 2013; Çepni, 2013 ve Kılcan ve Çepni, 2015). Bu çalışmalardan Çulha Özbaş ve Aktekin (2013) tarih öğretmen adaylarının tarih öğretmenliğine yönelik inançları incelenmiştir. Saban (2004) ise yürüttüğü çalışmasında sınıf öğretmen adaylarının öğretmen kavramına yüklediği anlamları araştırırken, diğer çalışmasında ilköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri değerlendirmiştir. Metaforun veri toplama aracı olarak kullanıldığı bir diğer bir araştırma Çepni'nin (2013) doktora tezidir. Araştırmacı tezinde metaforlar yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan coğrafi kavramlara ilişkin öğrenci algılarını değerlendirmiştir. Diğer bir doktora tezinde ise Kılcan (2013) metaforları da kullanarak Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı'nda yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarını tespit etmiştir. Araştırmacının 8. Sınıf öğrencileriyle yürüttüğü diğer bir çalışmasında 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer alan çevre kirliliği kavramına yönelik görüşleri metaforlar yoluyla ortaya koymaya çalışmıştır (Kılcan ve Çepni, 2015).

Yukarıda görüldüğü üzere sosyal bilimler eğitimi alanının farklı disiplinlerinde inanç ve tutumların metafor analizi yoluyla incelenmesi üzerine çeşitli çalışmalara rastlanılsa da tarih pedagoji programı öğrencileriyle

tarih kavramı üzerine yapılmış olan bir metafor çalışmasına rastlanılmamıştır. Bu çalışma ile literatürdeki bu boşluğun doldurulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, tarih pedagoji programı öğrencilerinin, tarih kavramına ilişkin inançlarının metafor yoluyla ortaya koymaktır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- Tarih pedagoji programı öğrencilerinin tarih kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?
- Tarih pedagoji programı öğrencilerinin tarihle ilgili ürettikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?
- Tarih pedagoji programı öğrencilerinin tarihle ilgili ürettikleri metaforlar öğretmen adaylarının tarih kavramı anlayışıyla ilgili neler söylemektedir?

Yöntem

Tarih öğretmen adaylarının tarih kavramıyla ilgili metaforik inançlarını metafor analizi yoluyla belirlemeyi amaçlayan bu çalışma nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, gözlem ve mülakat gibi nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ayrıca olgu ve olayları kendi ortamları içinde anlamaya çalışan bir yaklaşımdır.

Nitel araştırmalarda veri toplama yaklaşımlarından bir diğeri metaforlardır. Dilimizde daha çok mecaz olarak kullanılan metaforlar hayatın her alanında yer alırlar. En karmaşık düşünceler, anlamlar, açıklamalar ve ilişkilendirmeler mecazlar yoluyla açıklanabilirler. Farklı entelektüel ve bilişsel düzeydeki insanlar birbirlerini anlayabilir hale gelirler. Karmaşık değişkenlerin önemli özelliklerinin basit bir formatta tanımlamakta oldukça etkilidirler. Mecazların betimselliklerini ve görselliklerini güçlendirmek için “niçin” ve “neden” sorularına mutlaka yer verilmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada veriler nitel yolla oluşturulmuş bir metafor anketi aracılığıyla elde edilmiştir. Anket aracılığıyla çalışmaya katılan öğretmen adaylarından tarihle ilgili metaforlar oluşturmaları istenmiştir.

Katılımcılar

Araştırmaya Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi'nde³ 2017-2018 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan tarih pedagoji programında okuyan 37 kız ve 37 erkek olmak üzere toplam 74 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama aracı açık uçlu sorulardan oluşan bir metafor anketidir. Anket için metaforlar yoluyla görüş tespiti yapılmış bazı anket örnekleri incelenmiş ve bu çalışmalarda kullanılan anket formuna benzer bir anket formu geliştirilmiştir (Saban, 2004; Çulha Özbaş ve Aktekin, 2013 ve Mutluer, 2014). Bu süreci takiben anketle ilgili pilot çalışma süreci başlatılmıştır. Pilot çalışmanın ilki 2 alan uzmanıyla gerçekleştirilmiş ve alan uzmanlarının görüşleri ışığında veri toplama aracında küçük düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra bu anket formu 10 tane tarih pedagoji programı öğrencisine uygulanmıştır. Anket uygulanmadan önce öğretmen adaylarına metafor ve metafor üretimiyle ilgili örnekler sunularak bilgilendirme yapılmıştır. Aday öğretmenlere anketler dağıtılarak formu doldurma aşamasında yaşadıkları problemler ve anketle ilgili görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarından gelen dönüşler doğrultusunda anket formunda küçük düzeltmeler yapılmıştır.

³ Araştırmanın yürütüldüğü tarihte Fatih Eğitim Fakültesi Karadeniz Teknik Üniversitesine bağlıydı.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verileri toplama aşamasında katılımcılara anket yönergesi açıklanarak metafor ve metaforların üretimiyle ilgili bilgi verilmiş ve örnekler sunulmuştur. Bu süreçte araştırmacılar öğretmen adaylarının metafor oluşturmayla ilgili sorularını da cevaplandırmışlardır. Öğretmen adaylarının el yazısı ile doldurdıkları anket formları, araştırmacılar tarafından kodlanmış ve ardından bu veriler bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir. Öncelikle anket formlarındaki metaforlar belirlenmiş, listelenmiş, bunlar kategorize edilerek ana metaforlar tespit edilmiş ve daha sonra da belirlenen bu ana metaforlar kendi aralarında gruplandırılmıştır. Bu tarz bir analiz yolu daha önce yapılmış benzer çalışmalarda da uygulanmıştır (Candan ve Öztaş 2017; Çulha Özbaş ve Aktekin, 2013; Er Tuna ve Mazman Budak, 2013, Mutluer, 2014; Yalçınkaya, 2013).

Metaforların belirlenmesi, ayıklanması ve kodlanması:

Araştırmada öncelikle 74 tarih öğretmen adayına ulaşılmış fakat bunlardan 15'inin anket formunu doldurmadıkları tespit edilmiştir. Bu yüzden kodlama işlemi 59 öğretmen adayının anket formları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından toplanan anket formları dikkatlice değerlendirilmiş ve ilk olarak kodlama sırasında öğretmen adaylarının cinsiyetleri K (kız) ve E (erkek) olarak kodlanmıştır. Ardından öğretmen adaylarının ürettikleri tüm metaforlardan geçici bir liste oluşturulmuştur. Böylece elde edilen bu geçici listeden, belli bir metaforu sıklıkla dile getirip getirmediklerine bakılmıştır.

Örnek metaforların derlenerek ana metaforların belirlenmesi:

Öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforlar incelendiğinde, toplamda 201 adet geçerli metafor geliştirdikleri görülmüştür. Bu metaforlardan benzer olanlar birlikte gruplandırılarak 8 ana kategori oluşturulmuş ve bu kategorideki metaforlar çalışmada sunulmuştur.

Ana metaforların kendi aralarında gruplandırılması:

Öğretmenler tarafından üretilen metaforlar ortak özellikleri bakımından 8 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Tarih öğretmen adayları "tarih" kavramına ilişkin toplam 201 geçerli metafor üretmiştir. Bunlardan erkek öğretmen adayları 76 geçerli metafor üretirken, kız öğretmen adayları 125 geçerli metafor geliştirmiştir. Bu metaforlar incelendikten sonra çeşitli alt kategorilere ayrılarak toplanmıştır. Oluşturulan metaforlara ve metaforların açıklamalarına bakıldığında, tarihi çeşitli açıdan ortaya koyan 8 farklı kategori ortaya çıkarılmıştır. Geliştirilen bu metaforlar ve frekans dağılımları, ayrı ayrı kategorilerde tablo haline getirilerek en iyi yansıtabilecek örneklere yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Tarih kavramıyla ilgili olarak çalışmaya katılan tarih öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre 8 farklı kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler: "geleceği aydınlatan ve rehber olan tarih", "bilinmez olarak tarih", "geçmiş aydınlatan olarak tarih", "biriken çoğalan tarih" "gurur verici olarak tarih", "her şeyi kaydeden tarih", "araştırmacı olarak tarih", ve "özel tarih"tir.

Araştırma sonucunda erkek öğretmen adaylarının tarih kavramına yönelik ürettikleri ve frekansı en yüksek olan metaforlar; Gökyüzü (4), okyanus (3), bahçe (2), oksijen (2), dal (2), kültür (2), tohum (2), resim (2), rehber (2), Güneş (2), ilim (2), kazı (2), yolculuk (2), ayna (2) ve fırtına (2) iken; kız öğretmen adaylarının ise Deniz (4), öğretmen (4), oyun (4), Güneş (4), insan (4), ağaç (4), bataklık (3), ışık (3), çocuk (3), anne (3), dedikodu (3), köprü (3), dede (3) ve müze (3)'dir. Bu cevaplar öğretmen adaylarının tarih kavramına çok farklı işlevler yüklediklerini göstermektedir.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının ortaya koydukları ilk kategori "Geleceği aydınlatan ve rehber olan tarih" kategorisidir. Tablo 1'de görüldüğü üzere, erkek öğretmen adaylarının "geleceği aydınlatan ve

rehber olan tarih” kategorisinde frekansı en yüksek olan cevapları fener (2), rehber (2) ve Güneş (2)’tir. Kız öğretmen adaylarının frekansı en yüksek olan cevapları ise Güneş (4), öğretmen (4), ışık (3), kitap (2), anne (2) ve hayat (2) şeklindedir.

Tablo 1: Geleceği aydınlatan ve rehber olan tarih metaforlarının frekansları:

Erkek		Kız	
Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Fener	2	Güneş	4
Rehber	2	Öğretmen	4
Güneş	2	Işık	3
Yön vermek	1	Kitap	2
Kalp	1	Anne	2
Kader	1	Hayat	2
Kılavuz	1	Coğrafya	1
Mum	1	Navigasyon	1
Coğrafya	1	Bumerang	1
Bilinç	1	Okul	1
Kitap	1	Umut	1
Deniz	1	Lamba	1
Kahve	1	Beyin	1
Beyin	1	Mimar	1
		Gölge	1
		Anahtar	1
		Gelecek	1
		Büyükbaba	1
Toplam	17	Toplam	29

Erkek:

E2: ‘Tarih fener gibidir. Çünkü bizim geleceğimize ışık tutarak bizi aydınlatır.’

E6: ‘Tarih rehber gibidir. Çünkü bizlere ders vererek önümüzü görmemizi sağlar.’

E18: ‘Tarih rehber gibidir. Çünkü ne kadar bilgilenirsek o derecede gelecek hakkında söz ve bilgi sahibi oluruz.’

E7: ‘Tarih Güneş gibidir. Çünkü geleceğe ışık tutarak ayakta durmamızı sağlar.’

E18: ‘Tarih Güneş gibidir. Çünkü her tarafımızı aydınlatarak ışık verir.’

E15: ‘Tarih kader gibidir. Çünkü geleceğimiz tarihe göre hayat bulur.’

E17: ‘Tarih yön vermek gibidir. Çünkü tarih geleceği yön vererek hizaya sokar.’

E15: ‘Tarih deniz gibidir. Çünkü denizin derinliği, genişliği, ferahlığı, dinginliği nasıl ufukumuzu açıyorsa tarih bizim gelecek ufukumuzu açar.’

Kız:

K11: ‘Tarih Güneş gibidir. Çünkü yolumuzu aydınlatır.’

K1: ‘Tarih öğretmen gibidir. Çünkü hayatı doğru, yanlış olarak her yönden bizlere göstererek öğretir.’

K24: ‘Tarih ışık gibidir. Çünkü bizleri aydınlatır.’

K19: ‘Tarih kitap gibidir. Çünkü okudukça geleceğe yönelik bilgilenirsin.’

K25: ‘Tarih anne gibidir. Çünkü annemiz gibi bizim yanımızda olarak geleceğe hazırlar.’

K21: ‘Tarih hayat gibidir. Çünkü yaşam boyunca bize yol gösterir.’

K4: ‘Tarih bumerang gibidir. Çünkü bir şekilde geçmişteki olaylardan hareketle bizi geleceğe taşır.’

K11: ‘Tarih navigasyon gibidir. Çünkü bize yol gösterir.’

K11: 'Tarih mimar gibidir. Çünkü geleceğimizi inşa ederek bize rehberlik eder.'

K12: 'Tarih okul gibidir. Çünkü insana her zaman dersler verir.'

K18: 'Tarih anahtar gibidir. Çünkü problemlerimizi çözmede yardımcı olur.'

K21: 'Tarih büyükbaba gibidir. Çünkü her daim nasihat vererek geleceğe yöneltir.'

K23: 'Tarih gölge gibidir. Çünkü nereye gitsek bizimle gelerek bizi ileriye götürür.'

K25: 'Tarih umut gibidir. Çünkü gelecek vaat eder.'

Üretilen metaforların detaylı sebepleri incelendiğinde, öğrencilerin tarih kavramı algısını tarihin bizlere yol göstericiliği ve ders verme ediniminden yola çıkarak gelecek boyutunda ilişkilendirdikleri belirlenmiştir.

Aday öğretmenlerin ürettikleri diğer bir kategori ise "bilinmez olarak tarih"tir. Tablo 2'den anlaşıldığı üzere, bu kategoriyle ilgili erkek öğretmen adayları gökyüzü (4), okyanus (3) ve fırtınayı (2) ön plana çıkarırken, kız öğrenciler ise Deniz (4), bataklık (3), havuz (2), karmaşık (2), labirent (2) ve sonsuzluğu (2) ön plana çıkarmaktadırlar.

Tablo 2: Bilinmez olarak tarih metaforlarının frekansları

Erkek		Kız	
Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Gökyüzü	4	Deniz	4
Okyanus	3	Bataklık	3
Fırtına	2	Havuz	2
Uzay	1	Karmaşık	2
Deniz	1	Labirent	2
Bilinmez	1	Sonsuzluk	2
Hayal	1	Tablo	1
Ok	1	Kuyu	1
Yumurta	1	Matematik	1
Kağıt	1	Dünya	1
Derin	1	Labirent	1
		Okyanus	1
Toplam	17	Toplam	21

Erkek:

E1: 'Tarih gökyüzü gibidir. Çünkü tamamen insanın sonsuz ve bilinmez yansımasıdır.'

E16: 'Tarih okyanus gibidir. Çünkü nereye gidileceğinin tam olarak bilinmesi imkansızdır.'

E18: 'Tarih okyanus gibidir. Çünkü derinliklere indikçe içinde kaybolursun.'

E17: 'Tarih fırtına gibidir. Çünkü ne getireceği hiçbir zaman bilinemez.'

E2: 'Tarih uzay gibidir. Çünkü ulaşılabilecek noktalar çok azdır ve nereye ulaşacağı muammadır.'

E15: 'Tarih deniz gibidir. Çünkü denizin içinde olan ve yaşanan her şeyi bilmek mümkün değildir.'

E10: 'Tarih hayal gibidir. Çünkü hiçbir zaman tam ve doğru gerçeklere ulaşamayız ve bilemeyiz.'

E7: 'Tarih bilinmezlik gibidir. Çünkü tarihin bilinmeyen çok şeyi vardır.'

Kız:

K23: 'Tarih deniz gibidir. Çünkü denizde var olan canlı, cansız varlıkların hepsini bilmek çok zordur.'

K9: 'Tarih bataklık gibidir. Çünkü içinde ne olduğunu da nereye kadar batacağını da bilemezsin'

K3: 'Tarih karmaşıklık gibidir. Çünkü nereden ne çıkacağı belli değildir.'

K17: 'Tarih labirent gibidir. Çünkü pek çok boyutu vardır ve hepsi bilinemez.'

K2: 'Tarih labirent gibidir. Çünkü nerden gidersen git karşına başka yollar çıkar ve sonuca ulaştığını bilemezsin'

K13: 'Tarih sonsuzluk gibidir. Çünkü başı ve sonu yoktur.'

K29: 'Tarih okyanus gibidir. Çünkü içine girince kaybolursun.'

K24: 'Tarih kuyu gibidir. Çünkü ucu bucağı dibi yoktur.'

K14: 'Tarih Dünya gibidir. Çünkü neresinde ne var tam olarak çözümlenmesi imkânsızdır.'

Üretilen bu metaforların gerekçeleri dikkate alındığında, adayların tarih kavramı algısını bilinmezlik, derinlik ve sınırı olmayan bir tarih algısı ile ilişkilendirdikleri söylenebilir.

Tarih kavramıyla ilgili olarak araştırmada ortaya konan diğer bir kategori ise "geçmiş aydınlatan olarak tarih"tir. Bu kategori çerçevesinde Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere erkek öğretmen adayları kazı (2), ayna (2) ve yolculuğa (2) daha fazla önem verirken, kız öğretmen adayları ise köprü (3), dede (3), müze (3), saat (2), besin (2) ve hazineye (2) önem vermektedirler.

Tablo 3: Geçmiş aydınlatan olarak tarih metaforlarının frekansları:

Erkek		Kız	
Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Kazı	2	Köprü	3
Yolculuk	2	Dede	3
Ayna	2	Müze	3
Resim	1	Saat	2
Film	1	Besin	2
Yaşam	1	Hazine	2
Ders	1	Su	1
Soy ağacı	1	Gelenek	1
		Kültür	1
		Yaşam	1
		Takvim	1
Toplam	11	Toplam	20

Erkek:

E16: 'Tarih kazı gibidir. Çünkü kazıdan elde edinilen bulgularla tarihin geçmişte nasıl şekillendiğini anlayabiliriz.'

E27: 'Tarih yolculuk gibidir. Çünkü geçmişten günümüze kadar geçmişte var olan insanların hayatlarını bize gösterir.'

E15: 'Tarih ayna gibidir. Çünkü geçmişimizi yansıtır.'

E17: 'Tarih ders gibidir. Çünkü geçmişten ders alıp hataları tekrar yapmamamızı sağlar.'

Kız:

K27: 'Tarih dede gibidir. Çünkü hep eski olayları anlatır.'

K32: 'Tarih müze gibidir. Çünkü içinde geçmişten kalanları barındırır.'

K7: 'Tarih takvim gibidir. Çünkü tarihi olayların geçtiği zaman hakkında bilgi verir.'

K11: 'Tarih kültür gibidir. Çünkü insanı insan yapan geçmişindeki tecrübeleri yansıtır.'

K25: 'Tarih gelenek gibidir. Çünkü insanların geçmişte neler yaptıklarını bildirir.'

Yukarıdaki kategoriyle ilgili olarak üretilen metaforların sebepleri dikkate alındığında, öğrencilerin tarih kavramı algısını mazide kalan, olmuş ve bitmiş her şeyle yaşamı ilişkilendirdikleri anlaşılmaktadır.

Çalışmada ortaya konan dördüncü kategori "biriken ve çoğalan tarih"tir. Tablo 4'ten anlaşıldığı üzere, bu kategoride bilgi (2), banka (2), kültür (2) ve tohum (2) erkek öğretmen adaylarının ön plana çıkardıkları metaforlar iken, ağaç (4), banka (3), bilgi (2) ve yüzmek (2) kız öğretmen adaylarının ön plana çıkardıkları metaforlardır.

Tablo 4: Biriken ve çoğalan tarih metaforlarının frekansları

Erkek		Kız	
Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Bilgi	2	Ağaç	4
Banka	2	Banka	3
Kültür	2	Bilgi	2
Tohum	2	Yüzmek	2
Dal	1	Matruşka	1
		Hurdacı	1
		Kitap	1
		Hücre	1
		Çiçek	1
		Market	1
		Bilgisayar	1
Toplam	9	Toplam	18

Erkek:

E13: 'Tarih kültür gibidir. Çünkü kültürle birlikte tarih çoğalarak genişler ve büyümeye devam eder.'

E12: 'Tarih tohum gibidir. Çünkü bir olay peşinden gelen birçok olayı etkileyerek büyütür ve genişletir.'

E19: 'Tarih dal gibidir. Çünkü birçok dalı ve her birinin yaprakları vardır.'

Kız:

K16: 'Tarih ağaç gibidir. Çünkü tarihin birçok dalları mevcuttur.'

K10: 'Tarih yüzmek gibidir. Çünkü her ilerleyişte yeni tecrübelerle yeni şeyler keşfedilir.'

K10: 'Tarih matruşka gibidir. Çünkü açtıkça içinden sürekli yeni başka olaylar çıkar.'

K28: 'Tarih bilgisayar gibidir. Çünkü içinde aradığın bilgiyle ilgili çok çeşitli bilgileri barındırır.'

K31: 'Tarih çiçek gibidir. Çünkü her açıştan sonra yeni pek çok çiçeğin oluşmasını, çoğalmasını sağlar.'

K22: 'Tarih hücre gibidir. Çünkü sürekli bölünerek çoğalır.'

Yukarıdaki metaforların üretilme sebebi olarak, katılımcıların tarih kavramını parçalarıyla birlikte çoğalıp, büyüyüp ve genişleyen bir sarmal düzen ile ilişkilendirdikleri söylenebilir.

Araştırmada ortaya konan beşinci kategori "gurur verici olarak tarih"tir. Tablo 5'te görüldüğü üzere, erkek öğretmen adayları bu kategoride ilimi (2) ön plana çıkarırlarken, kız öğretmen adayları kahraman (2), kimlik (2) ve varoluşu (2) ön plana çıkarmışlardır.

Tablo 5: Gurur verici olarak tarih metaforlarının frekansları

Erkek		Kız	
Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
İlim	2	Kahraman	2
Kahraman	1	Kimlik	2
Türklük	1	Varoluş	2
Mutluluk	1	Aşk	1
Sevgi	1	Kültür	1
		Ülkü	1
		Mutluluk	1
Toplam	6	Toplam	10

Erkek:

E19: 'Tarih ilim gibidir. Çünkü ne kadar tarihimizi bilirsek o kadar öğrenir ve tarihimizle gurur duyarız.'

E24: 'Tarih ilim gibidir. Çünkü insanlar tarihlerini ve kahramanlıklarını ilimle öğrenip yüceltmeyi severler.'

E10: 'Tarih mutluluk gibidir. Çünkü biz tarihimize mutlu olup iyiliklerimizle haklı gurur ve kıvanç duyarız.'

E13: 'Tarih Türklük gibidir. Çünkü Türkler olmadan tarih yazılamaz.'

Kız:

K18: 'Tarih kimlik gibidir. Çünkü bizim tarihi kimliğimiz göğsümüzü kabartır.'

K29: 'Tarih varoluş gibidir. Çünkü her milletin nasıl oluştuğu o milletin insanları için gurur vericidir'

K1: 'Tarih ülkü gibidir. Çünkü her insan ve millet kendi ülküsüyle gurur sahibi olur.'

K13: 'Tarih aşk gibidir. Çünkü vatanını, milletini, değerlerine bağlı olup sevdiğinde gurur duyarsın.'

Yukarıdaki metaforların üretilme sebebi olarak tarihin bir eğitim ve kimlik geliştirme aracı olarak düşünülmesidir.

Çalışmada aday öğretmenlerin ürettiği bir diğer kategori "her şeyi kaydeden tarih"tir. Tablo 6'dan anlaşılacağı üzere, erkek öğretmen adayları bu kategoriyle ilgili olarak bohça (1), ayna (1), sandık (1), hafıza (1), hayat (1) beyin (1) ve tablo (1) metaforlarını üretirken, kız öğretmen adayları ise sandık (2), bohça (2), casus (2), hafıza (2), usb (1) ve beyin (1) metaforlarını üretmişlerdir.

Tablo 6: Her şeyi kaydeden tarih metaforlarının frekansları:

Erkek		Kız	
Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Bohça	1	Sandık	2
Ayna	1	Bohça	2
Sandık	1	Casus	2
Hafıza	1	Hafıza	2
Hayat	1	Usb	1
Beyin	1	Beyin	1
Tablo	1		
Toplam	7	Toplam	10

Erkek:

E7: 'Tarih hafıza gibidir. Çünkü kişileri kaydederek saklar.'

E14: 'Tarih hayat gibidir. Çünkü yaşamımızda olan her şeyi kayıt altına almıştır.'

E6: 'Tarih beyin gibidir. Çünkü her şeyi kayıt altına alır.'

Kız:

K14: 'Tarih sandık gibidir. Çünkü yüzyıllar öncesinde yaşanan olayları, kişileri kaydetmiştir.'

K32: 'Tarih bohça gibidir. Çünkü tarih her bir evreyi içine alarak birleştirir.'

K11: 'Tarih Usb gibidir. Çünkü her olayı ve durumu kayıt eder.'

K11: 'Tarih casus gibidir. Çünkü her şeyi hafızasına kaydedip yeri gelince kullanır.'

Yukarıdaki tabloda görülen metaforların üretilme nedeni tarihin geçmişte yaşanmış olay ve durumları kayıt etme özelliği olarak gösterilebilir.

Araştırmada elde edilen verilerden üretilen yedinci kategori "araştırmacı olarak tarih"tir. Tablo 7'de görüldüğü üzere öğretmen adayları bu kategoride fazla metafor üretememişlerdir. Bu kategoride erkek öğretmen adayları akademisyen (1), polis (1), maceracı (1) ve anahtar (1) metaforlarını üretirken, kız öğretmen adayları savcı (4), çocuk (3), akademisyen (2) ve manzara (1) metaforlarını üretmişlerdir.

Tablo 7: Araştırmacı olarak tarih metaforlarının frekansları:

Erkek		Kız	
Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Akademisyen	1	Savcı	4
Polis	1	Çocuk	3
Maceracı	1	Akademisyen	2
Anahtar	1	Manzara	1
Toplam	4	Toplam	10

Erkek:

E7: 'Tarih akademisyen gibidir. Çünkü olayları ve durumları araştırarak izleme ve inceleme fırsatı verir.'

E14: 'Tarih polis gibidir. Çünkü araştırdıkça keşfedersin ve bulgulara ulaşırsın.'

Kız:

K15: 'Tarih savcı gibidir. Çünkü araştırıp sorgulayarak ilerleyerek gelişir.'

K29: 'Tarih çocuk gibidir. Çünkü sürekli bir şeyler bulup öğrenmek için araştırır.'

Tablo 7' de öğretmen adayları tarafından üretilen metaforların sebeplerine bakıldığında tarih kelimesini temel bir kuramsal çerçevede düşünerek her olayı araştıran ve inceleyen bir unsur olarak düşünüldüğü görülebilir.

Çalışmada öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara dayalı olarak üretilen son kategori "öznel olarak tarih"tir. Tablo 8' deki verilerden hareketle bu kategoride de az sayıda metafor üretildiği anlaşılmaktadır. Bu kategoride erkek öğretmen adayları taraf (2), kişisellik (1), değişken (1) ve dedikodu (1) olmak üzere toplam dört metafor üretirken, kız öğretmen adayları kişisellik (4) ve dedikodu (3) olmak üzere sadece iki metafor üretmişlerdir.

Tablo 8: Öznel tarih metaforlarının frekansları

Erkek		Kız	
Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Taraf olmak	2	Kişisellik	4
Kişisellik	1	Dedikodu	3
Değişken	1		
Dedikodu	1		
Toplam	5	Toplam	7

Erkek:

E8: 'Tarih taraf olmak gibidir. Çünkü her görüş ve anlayıştan tarihi yorumlayan farklı tarihçilerin oluşturdukları tarih bilgileri bulunur.'

E13: 'Tarih kişisellik gibidir. Çünkü insanların her birinin kendi türettikleri tarihleri mevcuttur.'

Kız:

K24: 'Tarih kişisellik gibidir. Çünkü net bir doğru yoktur her bir bakış açısıyla birlikte yorumlamalar mevcuttur.'

K26: 'Tarih dedikodu gibidir. Çünkü her tarihi olaya farklı açıdan bakıp değişik yorumlamalardan geçirebiliriz.'

Tablo 8'de görüldüğü üzere, öğretmen adayları tarafından öznel tarih kategorisiyle ilgili üretilen metaforların gerekçeleri dikkate alındığında, öğrencilerin tarihin taraf olduğu ve kişisel bakış açısına göre oluşturulabildiğini vurgulamak istedikleri görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmaya katılan tarih öğretmen adayları tarih kavramına ilişkin 201 metafor geliştirmişlerdir ve bu metaforlar 8 farklı kategori altında sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler; “bilinmez olarak tarih”, “geçmiş aydınlatan olarak tarih”, “gurur verici olarak tarih”, “geleceği aydınlatan ve rehber olan tarih”, “her şeyi kaydeden tarih”, “araştırmacı olarak tarih”, “biriken çoğalan tarih” ve “öznel tarih”tir. Yukarıda incelenen kategoriler ve bu kategoriler altında ele alınan metafor ve açıklamaları, öğretmen adaylarının tarih kavramı ile ilgili algılarını açık bir biçimde ortaya koyar niteliktedir.

Üretilen metaforlardan oluşturulan kategorilere bakıldığında öğretmen adayları en çok “geleceği aydınlatan ve rehber olan tarih” kategorisine yönelik metafor ürettikleri görülmüştür. Bu kategoride öğretmen adayları tarih için en çok “fener, rehber, Güneş, ışık ve öğretmen” metaforlarını kullanmışlardır. Bu veriler Er Tuna ve Mazman Budak (2013); Mutluer, (2014) ve Candan ve Öztaş’ın (2017) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Aday öğretmenlerin ikinci sırada en çok metafor ürettikleri kategori “Bilinmez olarak tarih” kategorisidir. Öğretmen adayları tarih için en çok “Deniz, gökyüzü, okyanus ve bataklık” metaforlarını kullanmışlardır. Bu sonuçlar, Yalçinkaya (2013); Mutluer, (2014); Er Tuna ve Mazman Budak’ın (2013) yaptıkları çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Üçüncü en çok metafora sahip olan kategori “geçmiş aydınlatan olarak tarih” kategorisidir. Öğretmen adayları tarih için en çok “köprü, dede, müze, kazı, yolculuk ve ayna” gibi metaforlar kullanmışlardır. Bu veriler, Candan ve Öztaş (2017) tarafından yapılan çalışma sonucu ortaya konan tarihin geçmişle bir köprü olarak bağ kurması sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Aday öğretmenlerin dördüncü sırada en çok metafor ürettikleri kategori “biriken ve çoğalan tarih” kategorisidir. Öğretmen adayları tarih için en çok “ağaç, banka, bilgi, yüzmek, tohum, kültür” gibi metaforlar kullanmışlardır. Üretilen metaforlar incelendiğinde öğretmen adayları için tarih kavramı, içinde pek çok şeyi barındıran bir yapı olarak düşünülmüş ve bu yapı sayesinde kendini sürekli besleyen, büyüyen ve gelişen bir alan olarak betimlenmiştir. Bu kategori altında üretilen veriler, Er Tuna ve Mazman Budak (2013) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Araştırmada beşinci olarak en çok metafora sahip olan kategori “gurur verici olarak tarih”tir. Öğretmen adayları tarih için bu kategoride en çok “ilim, kahraman ve kimlik ve varoluş”, metaforlarını üretmişlerdir. Çalışmada altıncı sırada en fazla metafor üretilen kategori “her şeyi kaydeden tarih” kategorisidir. Bu kategoride en fazla “sandık, bohça, casus ve hafıza” metaforları üretilmiştir. Tarih kavramının kaydedici yönüyle ilgili veriler Mutluer, (2014) ve Er Tuna ve Mazman Budak (2017) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Çalışmada yedinci en çok metafora sahip olan kategori “araştırmacı olarak tarih” kategorisidir. Öğretmen adayları tarih için en çok “savcı, çocuk ve akademisyen” gibi metaforlar kullanmışlardır. Tarih için üretilen bu kategori Er Tuna ve Mazman Budak (2013) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmada öğretmen adaylarının tarihle ilgili ürettikleri son kategori “öznel tarih” kategorisidir. Öğretmen adayları tarih için en çok “kişisel, dedikodu ve taraf olmak” gibi metaforlar kullanmışlardır. Bu kategori araştırmada üretilen diğer pek çok kategori gibi Er Tuna ve Mazman Budak (2013) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Oluşturulan metaforlar değerlendirildiğinde basit tanımlamaların yapıldığı ve belli metaforların sürekli tekrarlandığı görülmüştür. Erkek öğretmen adayları tarafından oluşturulan metaforlarda, tarih kavramıyla ilgili benzerlikler kurmakta zorlandıkları ve aynı tür metaforları sürekli kullandıkları tespit edilirken, kız öğretmen adaylarının ise erkek öğretmen adaylarından daha fazla ve daha çeşitli metaforlar geliştirdikleri tespit edilmiştir. Bu veri çalışmaya katılan kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha yaratıcı olduğunu gösterebilir. Bu sonuç Kılıç’ın (2010) yaptığı çalışmasının sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda çalışmaya katılan edebiyat fakültesi tarih bölümü öğrencilerinin yoğun bir tarih eğitimi almalarına karşın, tarih kavramının sadece belirli yönlerinde metafor üretebildikleri görülmüştür. Katılımcılar tarih kavramıyla düşünülmesi gereken, neden-sonuç, zaman, kronoloji, eleştirel düşünme, sorgulama, empati ve kanıt gibi unsurlara yönelik kategori oluşturacak metaforlar üretememişlerdir. Bunun temel sebeplerinden bir tanesi ülkemizdeki edebiyat fakültesi tarih bölümlerinde tarihin yukarıdaki özelliklerine yönelik yeterli eğitim verilememiş olması gösterilebilir.

Bu çalışma sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki öneriler yapılabilir:

- Edebiyat fakültesi tarih bölümü öğrencilerine tarih kavramının neden-sonuç, zaman, kronoloji, eleştirel düşünme, sorgulama, empati ve kanıt gibi boyutlarıyla ilgili detaylı eğitim verilmelidir.
- Tarih öğretmenlerinin yetiştirilmesi aşamasında aday öğretmenlerin gelişimlerini görmek amacıyla alanın temel kavramlarına ne tür anlamlar yükledikleri metaforlar yoluyla ortaya konmalıdır.

Kaynakça / References

Akkaya, E. & Özdemir, S. (2013). Genel lise öğrenci ve öğretmenlerinin okul ve ideal okul algılarının metafor yoluyla analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim*, 19 (2), 295-322.

Arslan, M. M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi, *Milli Eğitim*, 171, 100-108.

Candan, A. S. & Öztaş, S. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin “tarih” kavramına yönelik sahip oldukları metaforlar. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(2) 507-526.

Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(4), 693-712.

Çepni, O. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Kavramlarına İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çulha Özbaş, B. & Aktekin, S. (2013). Tarih öğretmen adaylarının tarih öğretmenliğine ilişkin inançlarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), 211-228.

Demircioğlu, İ. H. (2014). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar* (4.Baskı) Ankara Anı Yayıncılık.

Er Tuna, Y. & Mazman Budak, F. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Tarih kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14).s.609-642.

Gömlüksiz, M. N.; Kan, A. & Öner, Ü. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 419-436.

Keçe, M. (2014). Tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bazı tarih kavramlarına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 29 (4), 143-156.

Kılıç, F. D. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde tarih konuları üzerinde oluşturdukları metaforların söylem analiz tekniği ile incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Kılcan, B. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Kılcan, B. & Çepni, O. (2015). A qualitative examination of the perceptions of the eight grade students regarding the concept of environmental pollution, *J. Int. Environmental Application & Science*, 10(2), 239-250.

Mutluer, C. (2014) Edebiyat Öğrencilerinin Tarih Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla Analizi, *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (XIX), 699-718, <http://dx.doi.org/10.14225/Joh549>

Oğuz, A. (2005). Öğretmen Eğitim Programlarında Metaphor Kullanma. H. Kıran (ed.). *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 582-588.

Özoğlu, M. (2010). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Sorunları. *Seta Analiz*, Sayı:17.

Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının “Öğretmen” Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 131-155.

Saban, A.; Koçbeker, B. N. & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6 (2), 461–522.

Yalçinkaya, E. (2010). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Kavramına İlişkin Metaforları. I. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Özet Kitabı.

Yalçinkaya, E. (2013). Tarih kavramına yönelik sınıf öğretmeni adaylarının ürettikleri metaforların incelenmesi. *ZeitschriftFürDieWelt Der Türken /Journal of World OfTurks*, 5, (3), s.96-111

Yıldırım, İ. & Vural, Ö. F. (2014) Türkiye’de öğretmen yetiştirme ve pedagojik formasyon sorunu. *Journal of Teacher Educationand Educators*, 3(1),73-90.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. 10. Baskı. Seçkin Yayıncılık. Ankara.